

bibliotecii Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba-Iulia și Sibiu). La p. 197 a manuscrisului indicat se află textul intitulat *WhW⁹hi k ev⁷Oka^m, aZ⁷WRen^{le}ki rk OkYa Shmhdra⁷ deSRM⁷* „Sfetilnele cu <cele> 11 evanghelii, creația domnului despot Leon Preaînțeleptul”. Deasupra titlului, popa Mihai a adăugat explicația *QRJ⁷ eM⁷ ni⁷ea YR⁷ YR⁷h* „logofătul lui Mircea-voievod”. Copistul nostru luase probabil cunoștință cândva de *Pripealele* monahului Filotei (Sri ShCa ... *WRen^{le} kvrl I iQR⁷ea mRn⁷a QRJ⁷ ega E Yy aJR mi rea YReYR⁷h* „Pripeale... creația lui Filotei monah, fost logofăt al lui Mircea-Voievod”)⁴⁶ și, copiind *Sfetilnele cu stihirile celor 11 evanghelii*, deci tot niște cântări bisericești ca și *Pripealele*, și-a reamintit de „logofătul lui Mircea-voievod”, creator de cântări bisericești. Și astfel, prin glosa sa, el i-a atribuit împăratului bizantin Leon Preaînțeleptul (882–912) calitatea de logofăt al lui Mircea cel Bătrân.

UNE ŒUVRE IMAGINAIRE: PĂUCENIA D’ALEXANDRE, PRINCE DE MOLDAVIE

(Résumé)

Une note manuscrite de 1680 appartenante au prêtre Urs de Cotiglet fait mention d’une *Păucenia* (recueil d’omélies) datant de l’époque d’un certain Alexandre-Vodă de Moldavie. Cette *Păucenia* représente, pour Atanasie Popa et ses adhérents, la source principale de *Livre roumaine d’enseignement*, imprimé à Iași en 1643. Nous avons considéré inacceptable cette opinion, dépourvue des preuves bien fondées. La source de l’information transmise par le prêtre Urs se trouve même dans un texte appartenant à l’édition imprimée à Iași.

Cuvinte-cheie: *Cazania* lui Varlaam, surse textologice, *Păucenia* lui Alexandru-Vodă din Moldova.

Mots-clés: *Cazania* de Varlaam, sources textuelles, *Păucenia* d’Alexandre, prince de Moldavie.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*

Marius Mazilu

VECHI ANALE PRIVIND ISTORIA ȚĂRII ROMÂNEȘTI
DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVIII-LEA

În colecția de carte veche a Bibliotecii Academiei Române, sub cota CRV 118 + 119, se păstrează un exemplar aparte care conține, legate laolaltă, două texte tipărite în anul 1700, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, la tipografia mănăstirii Snagov, al cărei egumen era la acea vreme Antim Ivireanul: *Învățăături creștinești* și *Floarea darurilor*, cărți traduse în românește de ieromonahul Filothei după originalele grecești aflate la Muntele Athos¹ și îngrijite de Gheorghe Radovici, ucenicul viitorului mitropolit.

⁴⁶ BAR, ms. Sl. 209, f. 228^v–229^f.

¹ Vezi și Al. Duțu, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, 1972, p. 21, p. 24; Ion Gheție, Al. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, 1985, p. 389.

De format -in 8⁰, cărțile sunt tipărite cu caracterele *Bibliei* de la 1688, având 21 de rânduri pe pagină. Textele sunt protejate de mai multe file, lăsate inițial nescrise, pentru a juca rolul unor coperte. Structura volumului este următoarea: 4 f. + *Învățăturile creștinești* (203 f.) + *Floarea darurilor* (82 f.) + 8 f.

Pe lângă numeroasele însemnări referitoare la persoanele particulare care au deținut exemplarul de-a lungul timpului, respectivele file consemnează și un scurt text anonim, cu caracter de anale, care tratează istoria Țării Românești de la descălecatul ei până la venirea pe tron a lui Constantin Brâncoveanu. Nu avem cunoștință ca textul să fi fost semnalat până în prezent.

Este vorba, de fapt, de o listă cu domnitori, care se prezintă în două variante, numite în continuare A și B, scrise de două mâini diferite: prima, consemnată pe spațiul disponibil aflat înaintea *Învățăturilor creștinești* (filele I_a^v–IV_a^v), a doua, folosind filele albe de la sfârșitul *Florii darurilor* (filele I_b^v–IV_b^v)².

Examinarea distanței dintre călușuri, a densității vârgăturilor și a filigranului au evidențiat utilizarea aceluiași tip de hârtie atât în cazul filelor cu text scris, cât și al filelor tipărite, fapt care dovedește că cele două cărți au fost gândite de la început ca un volum de sine stătător. Ipoteza realizării unui coligat ulterior este improbabilă și pentru faptul că prima variantă a analelor, în ordine cronologică, fusese deja scrisă, după cum urmează să dovedim, în anul 1701.

Vom lua ca punct de referință varianta A a textului, întrucât este cea dintâi redactată și totodată mai completă. Prin comparație, varianta B nu aduce nici o informație nouă, renunțând, dimpotrivă, la puținele date conexe oferite de varianta A în legătură cu o anumită domnie, sau la atributele, uneori originale, care exprimau sintetic personalitatea vreunui domnitor.

Elemente de natură extralingvistică au condus la concluzia că avem de-a face cu o copie și nu cu originalul. Astfel, copistul A a transcris textul cu unele erori, cum ar fi, de pildă, faptul că a interpretat greșit grupul de litere TZ ei (echivalentul anului 6798 de la facerea lumii), despărțind cifra miilor și a sutelor, TZ (6700), de cea a zecilor și a unităților, ei (98), de unde a rezultat textul „fiind leatul **6700, ci** au descăleca³”, în loc de „fiind leatul **6798**, au descăleca⁴”, sau că a inversat ordinea rândurilor, introducându-i în lista domnitorilor pe Vlad Vintilă (1532–1535), numit în text Vintilă-Vodă cel Cinstit, și pe Radu Paisie (1535–1545)⁵, după Matei Basarab (1632–1654), amintit ca Mateiu-Vodă, creștinul⁶.

² Am notat cu cifre romane filele netipărite (diferențind, prin indicativele *a* și *b*, cele două cărți) și cu cifre arabe filele tipărite.

³ În original: | | r^{el} | O g j ^O T Z ei a^v dl ^v kl O ka^w. Varianta B a textului evidențiază grupul de litere TZ cu cerneală roșie.

⁴ În original: | | r^{el} | O g j ^O T Z ei a^v dl ^v kl O ka^w.

⁵ De menționat că analele îi identifică ca domnitori diferiți pe *Paise-Vodă Pribagul* și pe *Radu-Vodă, egumen din Argeș*. În realitate este vorba despre unul și același domnitor, Radu Paisie-Vodă. Acesta purtase inițial, ca monah, numele Paisie, schimbat ulterior în Radu, după urcarea sa pe tron.

⁶ Greșeala nu este repetată și de copistul B, domnitorii fiind așezați la locul lor, după Moise-Vodă (1529–1530).

Având un izvor comun cu cel urmat de cronicile muntene, relatarea respectă în mare parte ordinea istorică a succesiunilor la tron, nefiind însă completă și nici exactă, până către sfârșitul secolului al XVI-lea, în privința numărului anilor de domnie indicați în dreptul fiecărui voievod.

În schimb, calificativele primite de domnitori merită câteva observații. Pe de o parte, aceste determinante nu apar, cel puțin explicit, în scrierile din trecut, pe de altă parte, ele reprezintă caracteristici morale și fizice cu care domnii erau cunoscuți în epocă: Alixandru-Vodă *cel Smerit și Înțelept* (Nicolae-Alexandru, fiul lui Basarab I), Vădislav-Vodă *cel Libov*⁷ (Vladislav II), Țepeș-Vodă *cel Rânzos*⁸ (Basarab cel Tânăr, zis și Țepeluș), Neagoi-Vodă *cel Nemiș*⁹ (Neagoie Basarab), Vintilă-Vodă *cel Cinstit* (Vlad Vintilă), Paise-Vodă *Pribagul* (Radu Paisie), Pătrașco-Vodă *cel Milostivu* (Pătrașcu cel Bun), Pătru-Vodă *cel cu pletele de aur* (Petru cel Tânăr), Ștefan-Vodă *cel Frumos* (Ștefan Surdu), Alixandru-Vodă *cel Mic* (Alexandru cel Rău), Șerban-Vodă *cel Rău* (Radu Șerban), Radu-Vodă *Îndurător* (Radu Mihnea), Gavrilă-Vodă *Mocanul* (Gavril Movilă), Mihnea-Vodă *Grecul* (Mihnea al III-lea Radu), Ghica-Vodă *Mârșavul* (Gheorghe Ghica), Gligorie-Vodă *Rumânatul* (Grigore Ghica), Antonie-Vodă *Făț(ă)șatul*¹⁰ (Antonie din Popești), Duca-Vodă *Răsfățatul* (Gheorghe Duca), Șerban-Vodă *cel Rău* (Șerban Cantacuzino).

Datarea analelor poate fi realizată chiar pe baza informațiilor oferite de text. Varianta A se oprește în al treisprezecelea an al domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688–1714), adică în anul 1701, care devine astfel momentul copierii textului: „... iar Costandin-Vodă creștin și milostiv <au domnit> ani 13”. Varianta B se încheie în al paisprezecelea an al domniei voievodului martir: „... și au venit Costanden, domnit-au ani 14”, de unde rezultă că acest al doilea text a fost transcris în anul 1702, dar de o altă mână, așa cum se poate observa din analiza comparativă a particularităților de grafie ale celor două variante.

Un punct de reper în privința datării textelor îl constituie și însemnările scrise în continuarea acestora, care stabilesc ca limită superioară a perioadei de timp în care analele au putut fi redactate anul 1706, data celei mai timpurii dintre notații.

O altă mână, a treia, completează varianta A a analelor în timpul celei de-a doua domnii a lui Nicolae Mavrocordat (1719–1730), după cum reiese tot din text¹¹: „Ștefan-Vodă Catacozino, ani 2, creștin bun,/ Neculai-Vodă creștinul, care au fost domnu și în Moldova, domnit-au/ aici 9 luni și l-au luat catanele,/ apoi au venit domnu Ion-Vodă,/ brat¹² Neculai-Vodă, ani 2, au murit în domnie,/ iar au venit Neculai-Vodă, al doile domniie¹³, ș-au domnit ani.” (f. 1–6)

⁷ Sl., în trad.: Iubit.

⁸ 1. (reg.) Burtos; 2. (pop.) Iute la mânia.

⁹ De neam mare.

¹⁰ Cu sensul „fățos, chipeș”.

¹¹ Tot această a treia mână intervine în textele A și B pentru a rectifica numărul anilor de domnie ai lui Constantin Brâncoveanu – în anele de tip A, Jĭ (13) devine k] (27), în anele de tip B, dĭ (14) devine, de asemenea, k] (27).

¹² Slav., în trad.: frate.

¹³ Scris: dR^oro.

Aceeași mână repetă operația și în cazul variantei B, adăugând, în raport cu intervenția precedentă, episodul uciderii lui Constantin Brâncoveanu, dar fiind mai succintă în prezentarea celorlalte evenimente: „Și i-au venit mazilie de la împărăție (*n.n.*, *M.M.* – lui Constantin Brâncoveanu) și l-au dus la Poartă <...> cu toată casa lui și i-au tăiat/ capul și mări<i>i sale și la 4 cuconi ai mări<i>i sale și s-au pus domnu Ștefan-Voievod Catacozino și au domnit ani 1 și 9 luni, apoi au venit Neculai-Vodă Grecul den Țara Moldovei și domnise acolo ani 6 și au domnit și aici ani.” (f. IV_b^r–IV_b^v).

Presupunem că locul de proveniență al copiștilor A și B, având în vedere subiectul cronicii – istoria Țării Românești – este, cu largă aproximație, zona de sud a țării. Chiar dacă redus ca dimensiuni și puțin variat, materialul lingvistic disponibil susține și el originea muntenească a scribilor. Recurența fricativei *z* (*auzit*, *s-auză*, *dumnezeiască*, *zilele*), utilizarea lui *ș* dur (*Făț(ă)șatul*, *Mârșavul*) și posibilitatea interpretării lui *d* ca dur în cuvinte precum *dă*, *dăscălecarea* etc.¹⁴ sunt argumente în acest sens.

Celelalte note, scrise după încheierea anelelor, scot în evidență informații interesante cu privire la drumul parcurs de carte pentru a ajunge de la un proprietar la altul.

Primul posesor menționat al volumului este un anume Petre, fost mărgelar în București. Negustorul va lua cu el cartea la Constantinopol și i-o va vinde, în anul 1706, lui Ceauș Soare, copil în casă la Sterie, căpitanul de Cerneți¹⁵. Pe lângă funcția de căpitan, Sterie ocupa și demnitatea de capuchehaie¹⁶, trimis fiind de Constantin Brâncoveanu la Isuf Pașa, seraschierul¹⁷ de Baba, în vederea consolidării relațiilor diplomatice cu Imperiul Otoman¹⁸.

Cartea va rămâne în proprietatea sa cel puțin până în anul 1718, în vremea domniei lui Ioan Mavrocordat, când Ceauș Soare notează, într-o altă însemnare, că a devenit călăraș de Țarigrad.

Ultimul deținător iscălit al cărții este un oarecare Pătru, care cumpără volumul la 1733, în timpul domnitorului Constantin Mavrocordat.

Iată cuprinsul uneia dintre cele mai bogate în detalii consemnări, în care se arată felul cum a trecut exemplarul de la negustorul Petre, la Ceauș Soare:

„† Această sfântă cărticea – și sunt 2 cărți într-însa: una să cheamă *Carte creștinească*, alta să cheamă cartea *Floarea darurilor* – și au fost a Petrii, neguțătorul den București. Și au îmbărcat¹⁹ 300 de taleri pe marfă și au rugat Dumnezeu să meargă la Țarigrad ca să vândă marfa aceia, să ia altfel de marfă, să fie iar în București. Și au intrat de la Brăila în corabie și au mers 5 luni pe Marea

¹⁴ Vezi, mai jos, nota 22.

¹⁵ Vechea reședință a județului Mehedinți, căpitanie (v. *Cronicari munteni*, volumul II, ediție Mihail Gregorian, București, 1961, p. 431).

¹⁶ Diplomat român la Poarta Otomană.

¹⁷ Comandant al armatei și ministru de război.

¹⁸ Tot dintr-o însemnare (f. VII_b^r) știm că în același an 1706, împreună cu Sterie, se mai aflau la Poartă, la Baba, și Iamandi, capuchehaia domnului Țării Moldovei, Antiohie-Vodă, și însoțitorul său, Stație, diacul din Huși, autorul consemnării.

¹⁹ Scris: cⁿErl ka^w.

Neagră și au venit până la un loc; de cia s-au spart corabia și abia// au scăpat cu sufletul și au intrat într-altă corabie și au venit până în Țarigrad și au mers la săraiu/ munteneș și au șezut acolo. Și era Sterie căpitanul, capechihaie la Poartă, și eram eu, Soare, copil în casă la căpitan. Și am cumpărat această carte drept bani gata 300, taleri 2. Leat 7214, februarie 15. Și am șazut în Țarigrad luni 6 și de cia am venit iar în țară.” (f. V_b^v-VI_b^r)

Date importante referitoare la personajele întâlnite în aceste note aflăm consultând cronicile timpului.

Despre Isuf-Pașa, fiu al lui Soliman-Pașa, fost mare vizir, *Cronica lui Radu Greceanu* vorbește, mai întâi, ca despre un „om tânăr și de minte ușor”²⁰, atunci când, rânduit de Poartă să rezolve pricina încălcării hotarelor Țării Românești de către brăileni în 1695, el se lasă mituit de aceștia, apoi, ca despre un „om înțelept și priiaten mării-sale”²¹ când, la intervenția sa, țara evită prigoana tătarilor în iarna anului 1703.

Alături de oștile lui Isuf-Pașa se pregătește Constantin Brâncoveanu să lupte, în 1699, împotriva craiului leșesc, dar părțile se înțeleg și confruntarea nu mai are loc, leșii primind înapoi cetatea Cameniței și retrocedând, în schimb, turcilor, o porțiune din pământul Moldovei.

Tot Isuf-Pașa este cel care trimite, în 1703, la porunca lui Rami-Pașa vizirul, 300 de turci, ca să-l prindă pe Constantin Duca-Vodă, părât la Poartă de boierii modoveni, și să-l înscăuneze pe Mihail Racoviță. Același Mihail Racoviță îl determină, în 1707, pe vizirul Ali-Pașa, să-l delege pe seraschier pentru rezolvarea unei pricini similare, care îl are de această dată ca țintă pe Antiohie-Vodă.

Despre celălalt personaj din însemnări, Sterie, aceeași sursă ne informează că, în anul 1703, căpitanul de Cerneți făcea parte, alături de alți 30 de boieri, din delegația condusă de Constantin Brâncoveanu la Odriu (Adrianopol), acolo unde Vodă avea să primească, printr-un hatîșerif, împuternicirea de a domni până la sfârșitul vieții.

Sunt disponibile apoi, în *Cronică*, și alte date care să contureze activitatea diplomatului român. De pildă, aflăm că la 29 noiembrie 1706, Sterie este trimis la Țarigrad, împreună cu postelnicul Palaloga, ca să-l schimbe din postul de capucheaie pe aga Ianache Văcărescu. Ulterior, la 24 mai 1707, acesta este rechemat în țară, socotind Vodă că „ananghion lucru iaste să să afle la Poartă și alte obraze mai de cinste – cu referire la Mihai biv-vel-medelnicer, la Iorga vel-sluger și la Iordache Crețulescu vel-cămăraș, ginerele lui Brâncoveanu – pentru chiverniseala trebilor țărâi și ale domniei”²², în contextul în care, în ianuarie, vizirul îi ceruse în avans domnitorului 116 pungi din haraciul datorat Imperiului Otoman. La 25 august 1708, Sterie și slugerul Iorga îndeplinesc o nouă misiune diplomatică la Țarigrad, înlocuindu-l pe stolnicul Șerban, celălalt ginere al domnitorului. În fine, în luna octombrie a anului 1709, alături de Iordache Crețulescu, care fusese înălțat la

²⁰ Vezi *Cronica lui Radu Greceanu*, în „Cronicari munteni”, vol. II, ediție Mihail Gregorian, București, 1961, p. 70.

²¹ *Ibidem*, p. 124.

²² *Ibidem*, p. 144.

rangul de agă, căpitanul Sterie este însărcinat să ducă la Poartă banii pentru haraci, rămânând în continuare acolo, în locul lui Ianache Văcărescu, paharnicul, cel ce reprezentase interesele țării la Împărăție vreme de 7 luni.

ANEXĂ

Publicăm în continuare, pentru cei interesați, varianta A a anelelor, redactată în anul 1701. Pentru simplificarea aparatului negativ, am renunțat la acele note de subsol care se referă la problema transcrierii literei l, menționând că aceasta are o valoare variabilă:

l = e: *arl* (are), *arl tl^y* (Argeș), *æ^vŵr* (acestui), *ŷ ni g* (venit), *JO J^rrl* (Gligorie), *karl* (care), *kr l ziⁿ* (creștin), *mærl* (mare), *mægl i* (Mateiu), *Sæw* (Paize), *Srl* (pre), *Fl Sl^y* (Țepeș), *el^o* (cel), *el rel^o* (Cercel), *yl^rEd^r* (Șerban), *Zll æ^r* (Ștefan);

l = i: *ðel* (aici), *arl* (ani), *ŷ ngi^o* (Vintil<ă>), *rl [æO* (Mihail), *Jaŷrl i^o* (Gavril);

l = ea: *m^rel* (Mircea), *m^rrl* (Mihnea), *rl JR* (Neagoi);

l = o: *nl l lⁱ* (Nifon);

l = ă, î: *aj]l* (auză), *gl rl^r* (Tânăr), *rl rl^d* (rând), *ml rl y æ^v* (Mârșavul);

l = zero: *l l m^d* (fiind), *gj rl ei OR* (turcilor), *æO kl æ^ddrj* (Alixandru).

- I_a^v † Cine are urechi d-auzit s-auză de²³ descălecarea²⁴ domnilor în²⁵ Țara Rumânească. Când au fost de la adecă²⁶ fiind leatu^l 6798, au descălecat în Țara Ruminească domnu/ Radu/ Negru/Vodă și au domnit ani 24. Și au venit Mihail-Vodă, domnit-au ani 19. Apoi venit-au domnu/ înfricoșat²⁷ cu frică dumneziiască, Dan-Vodă, domnit-au ani 23.// Venit-au Alixa<n>dru-Vodă cel/ Smerit și
- II_a^r Înțelep<u>²⁸, domnit-au ani 27; în zilele acestui domnu au descălecat Draguș-Vodă Moldova, fi<i>nd leat 6867. Venit-au aici Mircea-Vodă, care au făcut Cozie, fiind leat 689<l>, și au domnit ani 29. Venit-au marele²⁹ cinstit Vlad-Vodă Țepeș, domnit-au ani 15. Venit-au Vădislav-Vodă cel Libov, domnit-au ani 20./ Venit-au Radu-Vodă cel Frumos, domnit-au ani 18. În zilele³⁰ acestuia³¹
- II_a^v au luat turci<i> Țarigrad, fiind leat 6961³². Venit-au Lion Basaraba-Vodă, care au închinat țara turcilor, domnit-au ani 17. Venit-au Țepeș-Vodă cel³³ Rânzos, domnit-au ani 1. Venit-au vrednicul Ștefan-Vodă, domnit-au ani 16³⁴. Venit-au// Vlad-Vodă Călugăru^l, domnit-au ani 9. Venit-au Radu-Vodă cel Mare, domnit-au ani 15. Acesta au adus pre *stii*³⁵ Nifon. Venit-au Mi<h>nea-Vodă Dracea, domnit-au ani 1, luni 9. Venit-au Vlađ-Vodă cel/ Tânăr, domnit-au ani 2. Veni<-au> Neagoi-Vodă cel/ Nemiș, domnit-au ani 8, luni 8. Pred<a>-Vodă, nepotul <lui> Lion-Vodă, domnit-au ani 4./

²³ Scris: dl . Fiind vorba despre un copist muntean, ierul (l) ar putea nota și pe ă. Așadar, o altă lecțiune posibilă este *dă*. La fel și în alte situații: dl^vkl O karl (dăscălecarea), dl^vkl O kaW (dăscălecat).

²⁴ Scris: dl^vkl O karl . O altă posibilă lecțiune: *descălecarea*.

²⁵ Scris: æ^r.

²⁶ În versiunea B a anelelor există adăugirea *dl O adam* („de la Adam”).

²⁷ Scris: æ^rl ri kRy æ^v.

²⁸ Scris: æ^rFl O Sv.

²⁹ Scris: mærl O.

³⁰ Scris:]i O O.

³¹ Scris: æ^vWø.

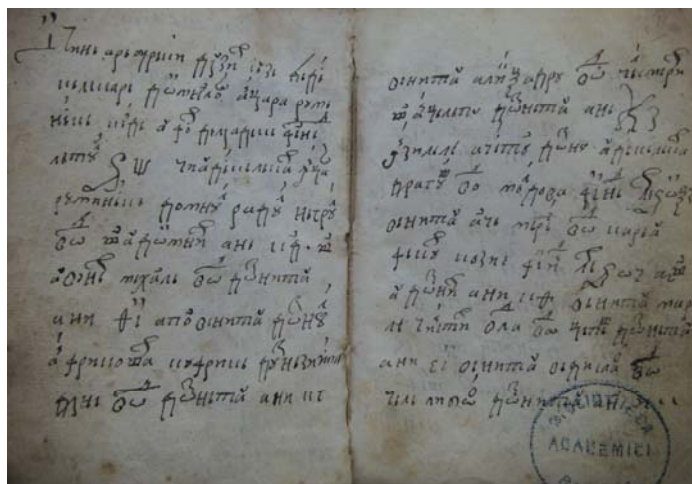
³² Scris: TS]a (greșit, în loc de TF]a, cerut de context).

³³ Scris: el^o.

³⁴ Între Țepeș-Vodă cel Rânzos (Țepeluș) și Vlad-Vodă Călugăru^l istoria Țării Românești nu mai consemnează niciun domnitor. De altfel, în afară de Ștefan-Vodă cel Frumos (Ștefan Surdu), în secolul al XVI-lea nu a existat niciun domnitor muntean cu numele Ștefan.

³⁵ Sl., în trad.: *sfântul*.

- Radul-Vodă Călugăru³⁶ 3, Moise-Vodă³⁷, *smi*³⁸ Vlad-Vodă, *an i p<o>(l)*³⁹. Mircea-Vodă [...] ⁴⁰,
 domnit<-au> *an i p<o>(l)*. Pătrașco⁴¹-Vodă cel Mil<o>stivu domnit<-au> ani 4, iar al doilea⁴² rând
 III_a^v Mircea-Vodă, ani 1, luni 8. Pătru-Vodă cel cu pletele de aur domnit-au ani 8, iar Alixandru-Vodă,
 cel ce i s-a dat de naștere domnia, domnit-au ani 9, iar Mi<h>nea-Vodă, ce s-au bătut cu turci<i>,
 an<i> 6.// Pătru-Vodă Cerce/ ani 8, Mihnea-Vodă, al doilea rând, ani 5, Ștefan-Vodă cel Frumos an
 I *p<o>(l)*, Alixandru-Vodă cel Mic ani 1, luni 3, Mihaiu-Vodă cel Creștin domnit<-au> ani 8 și
 IV_a^r Șerban-Vodă cel Rău ani 9. Radul-Vodă Îndurător⁴³ ani 3, Alixandru, marele cerescu, domnu
 milostivu, ani 3 *p<o>(l)*, Gavril-Vodă Mocanu/ ani 3, iar Radul-Vodă, al doilea rând, ani 1 *p<o>(l)*.
 Mi<h>nea-Vodă, ce-au dat Giurguiului foc, ani 2⁴⁴, iar Alixandru-Vodă [...] ⁴⁵ ani 2. Leon Ștefan-
 Vodă ani 2 *p<o>(l)*, Mateiu-Vodă, creștinul, ani 21./ Vintilă-Vodă cel Ci<nsti>⁴⁶ *an i p<o>(l)*, iar
 Paise-Vodă Pribagul ani 5. Ra<du>l-Vodă, egum<en> *ot*⁴⁷ Argeș, *an i p<o>(l)*, Costandin-Vodă
 creștin, ani 4, *bez*⁴⁸ luni 3, Mi<h>n<ea>-Vodă Grec ani 2, iar Ghica-Vodă Mârșavul/ luni 9, iar
 IV_a^v Gligorie-Vodă Rumânatul a<ni> 4. Radul-Vodă, creștinul, ani 4, Antoni<e>-Vodă Făț<ă>șatul/ ani
 3, iar Gligorie-Vodă, al doilea rând, an, luni 8, iar Duca-Vodă Răsfățatul/ ani 5, iar Ș<e>rban-Vodă
 cel Rău ani 10, iar Costandin-Vodă, creștin și milostiv, ani 13⁴⁹.//

³⁶ Deasupra primului rând de pe fila III_a^v există însemnarea: *Io Costantin voievod i gd(a)v zemle Mol(dv)sko* (sl., în trad.: și domn al Țării Moldovei). Este vorba despre Constantin Șerban, domn în Țara Românească (aprilie 1654 – ianuarie 1658) și în Moldova (noiembrie 1659 și ianuarie – februarie 1661).

³⁷ Repetat Ур^d.

³⁸ Sl., în trad.: *fiul*

³⁹ Sl., în trad.: și jumătate.

⁴⁰ Scris: tl Ya rk ti Ea^o.

⁴¹ Scris: Sl gray kr[^].

⁴² Scris: d[^]o. O altă posibilă lecțiune: *al doile*.

⁴³ Scris: d[^]dj rl gu

⁴⁴ Probabil Mihnea al III-lea Radu (februarie 1658 – decembrie 1659), pomenit câteva rânduri mai jos ca Mihnea-Vodă Grecul, care a purtat un război cu turcii la Giurgiu.

⁴⁵ Scris: JI Ea^l.

⁴⁶ Scris: ei gl. Deasupra cuvântului stă scris de către o altă mână: *domnu Vintilă-Vodă* [...].

⁴⁷ Sl., în traducere: *din*.

⁴⁸ Sl., în traducere: *fără*.

⁴⁹ Scris: JI (13), modificat ulterior de altă mână în k] (27).

OLD ANNALS CONCERNING THE HISTORY OF WALLACHIA
AT THE BEGINNING OF THE 18th CENTURY

(Abstract)

The inedited manuscript text, written in the year 1701, presents, under the form of a list of princes, the history of Wallachia from its foundation to Constantin Brâncoveanu's days. Discovered in a volume printed by Antim Ivireanul at Snagov, in the year 1700, which contains two lay books with moral content, tied together, *Învățăture creștinești* and *Floarea darurilor*, the manuscript draws attention by the fact that it mentions some moral and physical characteristics by which the rulers were known in the epoch, yet, which are not found, at least explicitly formulated, in any other chronicles of the time.

Cuvinte-cheie: anale, domnitorii Țării Românești, Sterie căpitanul (capucehaie).

Keywords: annals, Wallachian princes, captain Sterie (Wallachian diplomat sent to the Ottoman Empire).

*Institutul de Lingvistică „Iorgu-Iordan – Al. Rosetti”,
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*

Emanuela Timotin

CONSIDERAȚII DESPRE LEXICUL TIPĂRITURII
PÂNEA PRUNCILOR ȘI NEÎMPLINIRILE UNEI EDIȚII RECENTE

Catehismul catolic intitulat *Pânea pruncilor sau învățătura credinții creștinești, strânsă în mică sumă* este, în multe privințe, un text important al literaturii române vechi. Publicat la Alba Iulia în 1702, este prima lucrare de învățătură religioasă apărută după Unirea cu Biserica Romei¹; este, în același timp, ultima tipăritură apărută în officina bălgrădeană² și, pe de altă parte, o scriere extrem de interesantă din punct de vedere lexical³, realizată sau cel puțin revizuită de preotul Duma Ianăș

¹ Pentru o analiză asupra locului catehismului în discursul oficial promovat de Biserica Română Unită la începutul secolului al XVIII-lea, vezi Simona Floruțau, *Aspecte ale mesajului catehetic la începutul secolului XVIII. Pânea [sic!] pruncilor (Bălgrad, 1702)*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «Gheorghe Șincai»”, II, 1999, p. 80–91.

² Pentru activitatea acestui centru tipografic, vezi sinteza lui Eugen Pavel, *Carte și tipar la Bălgrad (1567–1702)*, Cluj-Napoca, Clusium, 2001.

³ Ioan Papiu, proprietar al unui exemplar al tipăriturii, nota „curiositatea unor cuvinte”, considerând că aceasta reprezenta principala calitate a scrierii; vezi I. Mușea, *Pânea pruncilor (Bălgrad – 1702). Din istoria unei cărți românești*, în *Omagiu profesorului Ioan Lupaș*, București, Imprimeria Națională, 1941, p. 620.